

Sudsko izveštavanje

smernice za
novinare

Septembar 2023.

PREDGOVOR

Novinari širom sveta snose ogromnu odgovornost kada je reč o tome da se čitaocima i gledaocima obezbedi pristup tačnom i pravovremenom izveštavanju sa važnih dešavanja. Izveštavanje o sudskom postupku od šireg javnog interesa nije izuzetak.

Stoga sa zadovoljstvom predstavljamo prve smernice o sudskom izveštavanju koje je Misija OEBS-a pripremila za novinare. Ovaj rad je u skladu sa mandatom Misije da neguje poštovanje slobode izražavanja i slobode govora, koje su tako važne za pravilno funkcionisanje demokratskih društava i za postizanje sveobuhvatne bezbednosti.

Kvalitetno izveštavanje treba da bude kritičko i da informiše i pri tome poziva javne službenike na odgovornost za njihove postupke i odluke. Ove smernice su osmišljene da budu podrška novinarima u njihovom radu, i pomognu im da sačine tačne, istinite i izbalansirane izveštaje o sudskim postupcima, pridržavajući se najboljih standarda novinarstva i utvrđenih etičkih kodeksa.

Svi smo svesni štete koju uzrokuje prenošenje lažnih ili obmanjujućih informacija. Širenje lažnih informacija može i podriti poštovanje ljudskih prava i naneti štetu demokratskim procesima. Ono takođe narušava kredibilitet medija.

Istovremeno, nikako ne treba da zaboravimo ulogu odgovornog novinarstva u tome da se javnosti obezbedi pristup tačnim informacijama i različitim stavovima, kao ni opasnosti sa kojima se novinari često suočavaju u svom radu.

Javnost ima pravo da zna kako funkcionišu njene institucije, uključujući sudove, kako vlasti rukovode javnim resursima i da li se zakonodavstvo sprovodi u praksi. Da bi se to omogućilo, novinarima je potrebna podrška.

Ove smernice su delo mojih predanih kolega iz Misije OEBS-a. Međutim, Misija OEBS-a ne bi mogla da ih pripremi bez snažne podrške naših partnera u Sudskom savetu Kosova, Udruženju novinara Kosova, Savetu za štampu Kosova, Nezavisnoj komisiji za medije i Misiji vladavine prava Evropske unije (EULEKS) i stručnjaka za medijsko pravo, koji su svojom stručnošću svesrdno doprineli pripremi smernica.

Zahvalan sam svima koji su vredno radili na izradi ovog dokumenta. Iskreno se nadam da će on zaista pomoći da se novinari upoznaju sa složenostima sudskog sistema Kosova. Takođe se nadam da će im pomoći da bolje razumeju svoja prava i obaveze dok rade na informisanju javnosti o postupcima u kosovskim sudovima.

Majkl Davenport

Šef Misije OEBS-a na Kosovu

UVOD

Ove smernice su namenjene novinarima koji izveštavaju iz sudova i o sudovima na Kosovu. Smernice će služiti kao osnovni vodič, u kojem su sumirana pravila, strukture pravosudnih institucija, važeće zakonodavstvo i standardi ponašanja, u koje profesionalni novinar sa bilo kakvim iskustvom treba da bude upućen pre izveštavanja o javnim suđenjima iz sudnice, naročito o krivičnom postupku. Svaki novinar je dužan i obavezan da razume i primenjuje ove dobre prakse kada izveštava sa sudskih postupaka i o njima. Ako novinar nije upoznat sa nekim terminom, procesom ili predmetom spora, treba da potraži savet iskusnog službenika za informisanje javnosti, pravnika ili sudije.

Smernice se sastoje od tri dela:

- 1. Sudskog izveštavanja,**
- 2. Standarda privatnosti i zaštite, i**
- 3. Pregleda pravnih i normativnih okvira kojima se uređuju ovi standardi.**

Smernice počinju kratkim pregledom pravila koja se moraju poštovati u sudskom izveštavanju, a koja su detaljnije objašnjena u prvom i drugom delu. U trećem delu dati su opšti pregled strukture sudova, ključni tehnički termini sa kojima se novinari mogu susresti prilikom izveštavanja iz sudova i o sudovima i ključni pravni mehanizmi kojima se uređuje sudsko izveštavanje.

KRATAK PREGLED PRAVILA

DA ✓

- ✓ Držite se profesionalnih i etičkih standarda dok izveštavate o sudskim postupcima.
- ✓ Poštujte poverljivost i sudske naredbe.
- ✓ Upoznajte se sa pravosudnim sistemom na Kosovu.
- ✓ Poštujte pretpostavku nevinosti do donošenja pravosnažne sudske odluke i držite se toga u vašem tekstu.
- ✓ Izveštavajte nepristrasno, izbalansirano i tačno, predstavljajući sve strane u sudskom predmetu.
- ✓ Potražite savet od iskusnog službenika za informisanje javnosti, pravnika ili sudije ako niste upoznati sa nekom oblašću prava.
- ✓ Iskoristite svoje izvore ako imaju pouzdana i direktna saznanja.
- ✓ Oslonite se na izvore informacija čiji vam je identitet poznat.
- ✓ Trudite se da znate identitet svakog izvora, ali poštujte zaštitu njegovog identiteta kada se to od vas zatraži.
- ✓ Iskoristite svoje pravo da ne otkrivete svoje izvore.
- ✓ Objasnite zbog čega je izvor tražio da ostane anoniman.
- ✓ Otkrijte identitet izvora na zahtev nadležnog suda, ako je to potrebno radi sprečavanja ozbiljne opasnosti.
- ✓ Teme koje uključuju ličnu tragediju obrađujte osećajno i samo ako postoji javni interes.
- ✓ Zaštitite identitet dece i ranjivih odraslih osoba u krivičnim postupcima – to je njihovo pravo.
- ✓ Budite pažljivi i osećajni kada odlučujete da o optuženom ili osumnjičenom objavite informacije u vezi sa krivičnom istragom.
- ✓ Ispravite objavljene informacije za koje je utvrđeno da su netačne.
- ✓ Napravite jasnu razliku između vesti i mišljenja, pri čemu se isključuju kleveta i uvreda.

NE X

- ☒ Tretirajte osobu kao krivca za krivično delo pre donošenja pravosnažne sudske odluke u vezi sa tim.
- ☒ Otkrivajte poverljive informacije.
- ☒ Objavljujte lažne ili obmanjujuće informacije.
- ☒ Iznosite samo jednu stranu slučaja.
- ☒ Zanemarujte načela nediskriminacije i prava nevećinskih zajednica i drugih vidova pripadnosti, uključujući po osnovu jezika, zajednice, veroispovesti, seksualnog opredeljenja, politike ili društveno-ekonomskog statusa.
- ☒ Objavljujte sve što se zna o slučaju, kao što su imena žrtava, svedoka i maloletnika i slike sa mesta zločina.
- ☒ Oslanjajte se na samo jedan izvor informacija za kontroverzan i/ili sporan materijal.
- ☒ Oslanjajte se na anonimne izvore koji nisu pouzdani i kojima informacije nisu direktno dostupne.
- ☒ Raspitujte se o privatnom životu neke osobe, osim ako ne postoji javni interes.
- ☒ Intervjuišite ili fotografišite decu mlađu od 18 godina bez saglasnosti odrasle osobe odgovorne za dete.
- ☒ Izvrćite ili zloupotrebljavajte izjave date u određenim kontekstima.
- ☒ Objavljujte imena svedoka kada bi to nanelo štetu suđenju ili ih dovelo u opasnost.
- ☒ Otkrivajte lične informacije kada bi se time narušila privatnost ili bezbednost žrtava, svedoka (posebno zaštićenih svedoka) ili optuženog.

1. IZVEŠTAVANJE IZ SUDOVA

1.1 Pravo na pristup

Predstavnici medija u mnogim slučajevima imaju pravo da prisustvuju sudskim postupcima radi očuvanja transparentnosti pravde.

Većina suđenja je otvorena za javnost. U većini slučajeva svako ima pravo da im prisustvuje.^{1 2} Novinari treba da slobodno izveštavaju o sudskim postupcima kako bi javnost bila obaveštena o aktivnostima pravosudnih organa.³ Javnost ima legitimno pravo i interes da bude obaveštena o krivičnim delima i suđenjima.⁴ Mediji su dužni da izveštavaju o ovim pitanjima. Sudski službenici treba da prime novinare, bez diskriminacije i bez prethodnog traženja akreditacije, na sudska saslušanja i izricanja presuda koja su otvorena za javnost.⁵ Iako je pravo na javno suđenje važno (i predstavlja osnovu za prisustvo medija ili građana na suđenjima), ono nije apsolutno pravo i može biti ograničeno u određenim slučajevima (npr. radi zaštite bezbednosti svedoka, ranjivih žrtava, maloletnih lica, itd.), kao što je navedeno u daljem tekstu. Neke informacije u predmetima su javne, a druge privatne (naročito u fazi istrage i ako se odnose na prava na privatnost).^{6 7 8}

1.2 Kako pristupiti sudovima

Da bi postupali u skladu sa evropskim standardima ljudskih prava, sudovi moraju javnosti, uključujući novinare, staviti na raspolaganje rasporede suđenja.⁹ Rasporede suđenja na Kosovu otvoreni su za javnost. Novinari im mogu pristupiti preko veb sajta Sudskog saveta Kosova.¹⁰ Pravosudni organi treba redovno da dostavljaju medijima tačne informacije o postupcima koji su u toku sve dok to ne utiče na sudske postupke ili ih ne odlaže.¹¹ Pored toga, sudovi treba da omoguće novinarima pristup javno izrečenim sudskim presudama i dozvole im da te presude prenose javnosti.¹²

1.3 Prisustvo medija u sudnici

Sudski službenici mogu tražiti od novinara da se predstave. Neophodno je da se novinari i mediji pridržavaju sudskih pravila kako bi im se osigurao nesmetan pristup sudovima.¹³ Prisutna lica, uključujući novinare, moraju ustati kada sudija pojedinac ili sudsko veće ulazi ili izlazi iz sudnice. Novinari, na primer, treba da postave kamere i drugu opremu pre početka suđenja. Kamere ne treba da imaju uključen blic prilikom fotografisanja. Novinari treba pažljivo da kucaju na laptopu/telefonu i svedu na minimum svaku buku kako ne bi prekidali i/ili ometali suđenje.

1.4 Uslovi za ograničavanje sudskog izveštavanja

Sloboda izražavanja nije apsolutno pravo.

Suđenja u određenim slučajevima mogu biti zatvorena za javnost, uključujući slučajeve sa kojima se novinari mogu susresti kada izveštavaju iz sudova.^{14 15} Tu spadaju slučajevi koji imaju posledice po „poštovanje prava i ugleda drugih“ i „po zaštitu nacionalne bezbednosti ili javnog poretka...“.¹⁶ Sudija može narediti zatvaranje postupka samo ako interes koji se ostvaruje zatvaranjem ima znatnu prevagu nad javnim interesom za otvoreni postupak.¹⁷

Predsednik veća ili pretresno veće odlučuje da li će dozvoliti snimanje javnih rasprava.^{18 19} Sudija može narediti da se suđenje ne snima ili može zatvoriti raspravu za javnost i medije u celini ili delu glavnog pretresa u određenim slučajevima,²⁰ kada je to neophodno za održavanje integriteta sudskih procesa odlučivanja, zaštitu nacionalne bezbednosti, zaštitu interesa dece, održavanje zakona i reda ili zaštitu privatnosti oštećenih strana i svedoka.^{21 22 23} Sudija može kazniti novinare za nepoštovanje suda ako se oni ne pridržavaju naredbe da ne snimaju sudski postupak. Nepoštovanje sudske naredbe kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora.²⁴

Novinari takođe treba da razumeju da sudije i advokati, zbog navedenih razloga, možda neće moći da komentarišu neki aktuelni slučaj, iako mogu biti dozvoljena opšta i zakonska objašnjenja. Slično tome, u krivičnim predmetima, novinari će možda morati da zaključe kakav je stav tužilaštva na osnovu pisanih sudskih dokumenata ako tužilac ne želi ili ne može da razgovara sa novinarom, kao što je uređeno zakonodavstvom o komunikaciji tužioca sa medijima.²⁵

1.5 Neosnovane objave medija

Predstavnici medija dužni su da objavljuju reakcije na netačne informacije koje su objavili ili demantije tih informacija.

Lica i organizacije imaju pravo da odgovore na pogrešno objavljene netačne javne kritike o njima i pravo na ispravku takvih kritika.^{26 27 28 29 30 31} Pored toga, sud može sankcionisati medije ako iznose netačne informacije o neopravdanim osudama ili neosnovanom hapšenju nekog lica i ako je takvo izveštavanje nanelo štetu ugledu te osobe.³² U takvim slučajevima, sud na zahtev tog lica ili njegove porodice može zatražiti od medija da izveste o toj odluci i pojasne da je osuda bila neopravdana ili hapšenje neosnovano. Odgovarajuće lice ili njegova porodica mogu podneti sličan zahtev ako sud pravosnažno poništi presudu ukoliko je prethodna, a kasnije poništena presuda, teško narušila ugled ranije osuđenog lica. Oni takav zahtev podnose u roku od šest (6) meseci sudu koji je u krivičnom postupku presuđivao u prvom stepenu.³³

2. STANDARDI PRIVATNOSTI I ZAŠTITE U SUDSKOM IZVEŠTAVANJU

2.1 Anonimni izvori

Novinari treba da znaju identitet svakog izvora vesti. Najbolja praksa je da novinari koriste anonimne izvore samo ako su ti izvori pouzdani i u poziciji da imaju direktna saznanja o informacijama. Informacije moraju biti važne, a ne da budu mišljenja ili spekulacije.³⁴ Profesionalne medijske organizacije zahtevaju više od jednog izvora za kontroverzan, sporan materijal, i treba da objasne zašto je izvor tražio da ostane anonimn i, ukoliko je primereno, koji je njegov motiv za davanje informacija.

Novinari i drugi medijski radnici u većini slučajeva imaju pravo da ne otkrivaju svoje izvore informacija.^{35 36} Oni imaju obavezu da štite identitet onih koji daju poverljive informacije,³⁷ a dužni su da otkriju identitet anonimnog izvora samo na zahtev suda nadležnog za predmetni spor. Ovo treba da se desi samo ako sud utvrdi da legitimni interes za otkrivanje identiteta očigledno ima prevagu nad javnim interesom da se identitet ne otkrije.^{38 39}

2.2 Pretpostavka nevinosti

Mediji moraju poštovati pravo svih optuženih i okrivljenih da se smatraju nevinim dok se njihova krivica ne dokaže.

Kada izveštavaju o krivičnom postupku mediji treba da uzmu u obzir prava okrivljenih, uključujući i njihovo pravo da se smatraju nevinim dok se ne dokaže krivica.^{40 41 42} Novinari treba da štite pravo na privatnost osumnjičenih i optuženih.⁴³ Bez obzira da li je osoba optužena ili osumnjičena, novinari treba da budu pažljivi i suptilni kada odlučuju da li će objaviti ime te osobe, informacije i lične podatke o njoj.^{44 45} Novinari treba da poštuju svaku sudsku naredbu da se ne objavljuju informacije o optuženom.⁴⁶

2.3 Izbalansirano izveštavanje

Slično pretpostavci nevinosti i uslovu pravičnosti, novinari koji prate dešavanja u sudovima imaju etičku obavezu da izveštavaju na nepristrasan i izbalansiran način.⁴⁷ Da bi postigli ovaj cilj novinari moraju izneti gledišta obe suprotstavljene strane u svakom krivičnom ili parničnom postupku. Novinari treba da paze da ne iskrive ili zloupotrebe izjave date u jednom određenom kontekstu.⁴⁸ Novinari koji izveštavaju o sudskim postupcima moraju poštovati i pozivati se na činjenice i pravo javnosti da zna istinu. Novinari poštuju međunarodne standarde ponašanja i etničke, nacionalne, rasne, rodne, seksualne, kulturne i verske raznolikosti.⁴⁹

2.4 Privatnost i zaštita žrtava

Novinari treba da izveštavaju o ličnoj tragediji samo ako postoji javni interes.⁵⁰ Treba da izbegavaju zadiranje u privatni život pojedinca i raspitivanje o njegovom životu, poštuju dostojanstvo žrtava i njihovih porodica i dozvole ljudima da oplakuju svoje daleko od očiju javnosti, kao u slučajevima nasilnih krivičnih dela.^{51 52 53 54} Ne treba da objavljuju fotografije ili video zapise sa lica mesta bez prikrivanja identiteta ili tela žrtava. Ne treba da objavljuju vesti sa fotografijama ili video snimcima žrtava ili nestalih osoba niti da u izveštaju navode njihova imena. Novinari striktno treba da izbegavaju objavljivanje informacija koje bi mogle otkriti identitet žrtve seksualnog napada.

2.5 Zaštita maloletnika i ranjivih odraslih osoba

Ako je javni interes veliki, novinari treba da priđu deci pogođenoj tragedijom sa razumevanjem, poštujući zaštitu privatnosti i diskreciju.^{55 56 57} Novinari ne treba da intervjuišu ili fotografišu decu mlađu od 18 godina bez pristanka roditelja ili odrasle osobe odgovorne za dete. Mediji nikada ne smeju objavljivati ime i prezime, fotografije, video snimke ili druge prizore dece umešane u nesreće, nasilje, krivična dela, prirodne katastrofe ili druge

traumatske incidente. U slučajevima kada objave fotografije ili video snimke ili na drugi način prikažu decu ili druge osobe sa decom, mediji su dužni da prekriju lica dece i obeležja po kojima se ona mogu prepoznati.^{58 59} Novinari treba da uzmu u obzir štetne posledice koje po maloletne ili druge ranjive osobe može imati objavljivanje informacija koje ukazuju na njihov identitet.^{60 61 62}

2.6 Zaštita svedoka

Važno je biti oprezan prilikom izveštavanja o svedocima uključenim u krivični postupak. Novinari nikada ne treba da objavljuju identitet zaštićenih svedoka bez njihovog odobrenja.⁶³ Takvo otkrivanje dovodi u opasnost njihove živote i/ili bezbednost i može ometati sudske postupke.^{64 65 66} Sudije mogu kazniti novinare za nepoštovanje suda ako se ne pridržavaju naredbe da ne objavljuju imena zaštićenih svedoka. Nepoštovanje sudske naredbe kažnjava se novčanom kaznom ili kaznom zatvora.⁶⁷

3. NORMATIVNI I PRAVNI OKVIRI KOJIMA SE UREĐUJE SUDSKO IZVEŠTAVANJE

3.1. Primenjivost međunarodnih sporazuma i instrumenata

Ljudska prava i osnovne slobode na Kosovu garantovane su sledećim međunarodnim sporazumima i njihovim instrumentima, koji u slučaju protivrečnosti imaju prioritet nad odredbama zakona i drugih akata javnih institucija. Ovi dokumenti su široko prihvaćeni kao osnova za međunarodno pravo ljudskih prava. Ključne komponente, iako postoje i druge, na koje se upućuje u ovim smernicama o sudskom izveštavanju jesu:

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima⁶⁸

- **Član 10** – Pravo na pravično i javno suđenje

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima⁶⁹

- **Član 14** – Pravo pretpostavke nevinosti i na slobodno i pravično suđenje
- **Član 17** – Pravo na privatnost
- **Član 19** – Pravo na slobodu izražavanja i informisanja

Evropska konvencija o ljudskim pravima⁷⁰

- **Član 6** – Pravo na pravično suđenje
- **Član 8** – Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života
- **Član 10** – Pravo na slobodu izražavanja

Preporuka Rec (2003)13 Komiteta ministara Saveta Evrope državama članicama o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivičnim postupcima⁷¹

- **Načelo 1** – Informisanje javnosti putem medija
- **Načelo 2** – Pretpostavka nevinosti
- **Načelo 3** – Istinitost informacija
- **Načelo 4** – Pristup informacijama

- **Načelo 5** – Sredstva za davanje informacija tokom krivičnog postupka
- **Načelo 6** – Redovno informisanje tokom krivičnog postupka
- **Načelo 8** – Zaštita privatnosti u kontekstu krivičnog postupka koji je u toku
- **Načelo 9** – Pravo na ispravku ili pravo na odgovor
- **Načelo 12** – Prijem novinara
- **Načelo 15** – Podrška izveštajima sredstava informisanja
- **Načelo 16** – Zaštita svedoka

Komitet ministara Saveta Evrope u oblasti medija i informacionog društva, br. R (2000) 7⁷²

- **Načelo 1** – Pravo novinara na neotkrivanje
- **Načelo 2** – Pravo drugih na neotkrivanje
- **Načelo 3** – Ograničenja prava na neotkrivanje

Konvencija UN-a o međunarodnom pravu na ispravku⁷³

Konvencija UN-a o pravima deteta⁷⁴

3.2 Pregled strukture sudova na Kosovu

Kosovsku pravosudnu strukturu čine Vrhovni sud, Apelacioni sud, Privredni sud i sedam osnovnih sudova u sedam regiona koji pokrivaju celu teritoriju Kosova. Svaki region ima i više lokalnih ogranaka sudova, koji pokrivaju teritoriju opštine. Za zaštitu slobode izražavanja, nakon što iscrpe sva pravna sredstva, stranke se mogu obratiti Ustavnom sudu, koji štiti osnovna prava.⁷⁵

Sudski savet Kosova

Nadležnosti Sudskog saveta Kosova predviđene su Ustavom i Zakonom o Sudskom savetu Kosova (SSK)⁷⁶, na osnovu kojih Savet ima osnovnu ulogu u obezbeđivanju nezavisnosti i nepristrasnosti pravosudnog sistema. Sekretarijat pomaže Savetu u sprovođenju njegovih pravila i politika u vezi sa upravljanjem, budžetom i sudskom administracijom.

Vrhovni sud Kosova

Vrhovni sud Kosova je najviša sudska instanca na Kosovu i ima nadležnost na celoj teritoriji Kosova. Obuhvata Žalbeno veće Kosovske agencije za imovinu, kao i Posebnu komoru Vrhovnog suda. Ovaj sud razmatra i presuđuje predmete u veću od troje (3) profesionalnih sudija, osim ako je zakonom propisan veći broj sudija.

Vrhovni sud je nadležan za:

- zahteve za vanredne pravne lekove protiv pravosnažnih sudskih odluka;
- žalbe na odluke drugostepenih sudova u spornim stvarima;
- žalbe u trećem stepenu u skladu sa zakonom;
- principijelne stavove, pravna mišljenja i smernice radi jedinstvene primene zakona od strane sudova na teritoriji Kosova;
- predmete Kosovske agencije za imovinu;
- odluke u Posebnoj komori, slučajeve Kosovske agencije za privatizaciju ili Kosovske povereničke agencije;
- i sva druga pitanja predviđena zakonom.

Vrhovni sud može sazvati opštu sednicu svih svojih sudija radi donošenja principijelnih stavova, pravnih mišljenja i smernica koje promovišu jedinstvenu primenu zakona.

Apelacioni sud Kosova

Apelacioni sud Kosova je drugostepeni sud koji odlučuje u predmetima na koje su uložene žalbe nakon postupka pred bilo kojim od sedam osnovnih sudova. Sastoji se iz Opšteg odeljenja, Odeljenja za teška krivična dela, Posebnog odeljenja za predmete iz nadležnosti Specijalnog tužilaštva Kosova, Odeljenja za privredna pitanja, Odeljenja za administrativna pitanja i Odeljenja za maloletnike.⁷⁷

Osnovni sudovi Kosova

Osnovni sudovi Kosova⁷⁸ predstavljaju prvi sudski organ (nazivaju se prvostepenim) u svim predmetima. Sedam osnovnih sudova ima nadležnost u regionima Prištine, Uroševca, Gnjilana, Peći, Đakovice, Prizrena i Mitrovice. Imaju različita odeljenja, uključujući Opšte odeljenje (krivični i parnični odsek), Odeljenje za teška krivična dela i Odeljenje za maloletnike.

3.3 Struktura kosovskog tužilaštva

Strukturu tužilaštva Kosova čini Kancelarija glavnog tužioca⁷⁹, kao telo najvišeg stepena nadležno za celu teritoriju Kosova. Apelaciono tužilaštvo je drugostepeno telo u slučaju žalbe, nadležno za celo Kosovo, i sastoji se iz Opšteg odeljenja, Odeljenja za teška krivična dela i Odeljenja za maloletnike. Specijalno tužilaštvo je specijalizovano tužilačko telo, nadležno za celo Kosovo. Postoji sedam osnovnih tužilaštava, koja se sastoje iz opštih odeljenja, odeljenja za maloletnike i odeljenja za teška krivična dela.⁸⁰

Tužilački savet Kosova

Kao nezavisna institucija, Tužilački savet Kosova nadgleda rad državnog tužioca i stara se da on bude nezavisan, profesionalan i nepristrasan.⁸¹

Kancelarija glavnog tužioca Kosova

Kancelarija glavnog tužioca Kosova je nezavisna institucija sa ovlašćenjem i odgovornošću za krivično gonjenje lica koja se terete za krivično delo ili drugi prestup predviđen zakonom.^{82 83}

Apelaciono tužilaštvo

Apelaciono tužilaštvo je osnovano da postupa pred Apelacionim sudom i sastoji se iz Opšteg odeljenja, Odeljenja za teška krivična dela i Odeljenja za maloletnike.⁸⁴ Tužioci imenovani u Apelacionom tužilaštvu specijalizovani su za krivično gonjenje pred Apelacionim sudom. Apelaciono tužilaštvo je nadležno da

daje predloge po žalbama, odlučuje o sukobu nadležnosti između osnovnih tužilaštava i razmatra druga pitanja predviđena zakonom.⁸⁵

Specijalno tužilaštvo Kosova

Specijalno tužilaštvo Kosova ima nadležnost na celoj teritoriji Kosova i sastoji se iz četiri odeljenja: za ratne zločine, za organizovani kriminal, za terorizam i korupciju i za finansijski kriminal.⁸⁶

3.4 Ključni pravni instrumenti / okvir Kosova

Ključni kosovski zakoni na koje se upućuje u ovim smernicama o sudskom izveštavanju, iako postoje i drugi, jesu:

Ustav Kosova:⁸⁷

- **Član 31** – Pravo na pravično i nepristrasno suđenje
- **Član 40** – Sloboda izražavanja
- **Član 41** – Pravo pristupa javnim dokumentima
- **Član 42** – Sloboda medija
- **Član 109** – Državni tužilac
- **Član 110** – Tužilački savet Kosova

Zakonik o krivičnom postupku Kosova:⁸⁸

- **Član 293** – Publicitet sudske rasprave
- **Član 294** – Isključenje javnosti
- **Član 296** – Sprovođenje zakona i mediji u sudu
- **Član 289** – Zatvorena ročišta u toku glavnog pretresa
- **Član 530** – Neosnovana saopštenja u medijima

Kosovski zakon o zaštiti izvora u novinarstvu:⁸⁹

- **Član 4** – Pravo na ćutanje o izvorima

Krivični zakonik Kosova:⁹⁰

- **Član 392** – Povreda tajnosti postupka
- **Član 401** – Nepoštovanje suda

3.5 Ključni termini

U ovom delu predstavljeni su ključni termini koje novinari treba da znaju kada izveštavaju iz sudova ili o sudovima. Sledeći termini i njihove definicije preuzete su iz Osnovnog pravnog priručnika za novinare, koji je izradilo Udruženje novinara Kosova uz podršku Misije OEBS-a na Kosovu.⁹¹

IMUNITET – zaštita od hapšenja i krivičnog gonjenja.

KRIV – odluka sudije ili porote kojom se pravno utvrđuje krivica lica optuženog za krivično delo.

MEDIJSKA PRISTRASNOST – javlja se kada mediji (pojedinačno ili kolektivno) zbog ideologije, političkog favorizovanja ili drugih faktora objave nešto što je netačno ili jednostrano.

NEPOŠTOVANJE SUDA – radnje strana u postupku kojima se pokazuje neposlušnost ili nepoštovanje prema sudu i/ili sudiji.

ODLUKA – sudsko rešenje ili sudska odluka zasnovana na pravnoj i činjeničnoj analizi predmeta koji je razmatran ili za koji je vođen spor.

OKRIVLJENI – lice protiv koga se vodi krivični postupak. Ovaj termin se koristi i kao opšti termin za „optuženog“ i „osuđenog“.

OPTUŽENI – lice protiv kojeg je podignuta optužnica i zakazan glavni pretres.

OPTUŽNICA – zvanična optužba tužioca u kojoj se navodi da postoji dovoljno dokaza da je okrivljeni počinio krivično delo, na osnovu kojih može da se održi suđenje.

OSLOBAĐAJUĆA PRESUDA – odluka suda da okrivljeni nije proglašen krivim za krivično delo. Oslobađajuća presuda ne znači utvrđivanje nevinosti, već je to jednostavno zaključak da tužilaštvo nije dokazalo svoju optužbu.

OSUĐENI – lice koje je pravosnažnom presudom suda proglašeno krivim za izvršenje krivičnog dela.

OSUMNJIČENI – lice za koje postoji osnovana sumnja da je izvršilo krivično delo.

OŠTEĆENI ILI ŽRTVA – lice koje je pretrpelo štetu ili gubitak uzrokovan krivičnim delom.

PARNICA – konačna zvanična pravna odluka suda u parnici, krivičnom gonjenju ili žalbi na presudu nižeg suda.

PREDSEDNIK PRETRESNOG VEĆA – sudija Odeljenja Osnovnog suda za teška krivična dela koji prima optužnicu, odlučuje o svim prethodnim i dokaznim predlozima na prvom ročištu i predsedava pretresnim većem koje sudi na glavnom pretresu.

PRESUDA – konačna zvanična pravna odluka suda u parnici, krivičnom gonjenju ili žalbi na presudu nižeg suda.

PRETRESNO VEĆE – Veće kojeg čine predsednik pretresnog veća i dvoje profesionalnih sudija koji saslušavaju izvođenje dokaza i odlučuju tokom glavnog pretresa.

PRESIDING TRIAL JUDGE – sudija Opšteg odeljenja Osnovnog suda koji prima optužnicu, odlučuje o svim prethodnim i dokaznim predlozima na prvom i drugom ročištu, te predsedava glavnim pretresom i sudi na njemu. Uporediti sa definicijom predsednika pretresnog veća.

SUĐENJE – sudsko ispitivanje koje se održava u sudu radi ispitivanja činjenica u određenom predmetu u svrhu donošenja osuđujuće ili oslobađajuće presude o okrivljenom.

TUŽILAC – javni zvaničnik koji je odgovoran za krivično gonjenje lica koja krše zakon, u okviru nadležnosti određenog suda.

TUŽITELJ– lice koje podnosi građansku tužbu. Takođe se naziva potražilac ili žalilac.

UVODNO IZLAGANJE – sudsko ročište obično počinje uvodnim izlaganjem predsednika veća, tako što se konstatuje prisustvo svih strana i pozvanih učesnika, kao i da nema prepreka da se ročište nastavi.

ŽALBA – zahtev višem sudu da preispita i preinači presudu koju je za neki predmet doneo niži sud.

3.6 Kodeksi ponašanja i samoregulatorni alati

Kodeksi ponašanja i samoregulatorna tela ključni su elementi koji doprinose izbalansiranoj i etičkoj praksi novinarstva. Na Kosovu, Kodeks Nezavisne komisije za medije i Kodeks Saveta za štampu Kosova imaju značajnu ulogu.^{92 93} Novinari su obavezni da se pridržavaju ovih kodeksa u skladu sa profesionalnim standardima i najboljom međunarodnom novinarskom praksom.

Etički kodeks za pružaoce medijskih usluga koji je pripremila Nezavisna komisija za medije sadrži etička pravila za pružaoce medijskih usluga. U članovima 1 i 2 određeni su svrha i delokrug primene. Preostali članovi odnose se na sledeće međunarodno prihvaćene standarde:⁹⁴

- **Član 3** – Štetan i uvredljiv sadržaj
- **Član 4** – Neprikladan jezik
- **Član 5** – Podsticanje mržnje
- **Član 6** – Nepriistrasnost i tačnost vesti
- **Član 7** – Pojedinačna prava
- **Član 8** – Religijski program
- **Član 9** – Predstavljanje i uključivanje dece i maloletnika u programima pružalaca medijskih usluga
- **Član 10** – Pravo na odgovor
- **Član 11** – Sankcije

Kodeks za štampu Saveta za štampu Kosova obuhvata ključna etička načela izveštavanja koja se odnose na:⁹⁵

- I. Dužnosti i odgovornosti novinara i izdavača
- II. Objavljivanje istine i lažnih vesti
- III. Podsticanje govora mržnje
- IV. Pravo na odgovor
- V. Osobe umešane u incidente ili nesreće, uhapšene ili optužene za krivična dela
- VI. Izveštavanje o ličnim tragedijama i zaštitu dece i maloletnika
- VII. Privatnost i zaštitu izvora

REFERENCE

1. Videti članove 293–296 Zakonika o krivičnom postupku Kosova.
2. Videti član 31(3) Ustava Kosova.
3. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 1, Preporuke i deklaracije Komiteta ministara Saveta Evrope u oblasti medija i informacionog društva, 2016.
4. Ibid.
5. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 12.
6. Videti član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLPJ).
7. Videti član 14, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (MPGPP).
8. Videti član 10 Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima (UDLPJ).
9. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 15.
10. Novinari mogu pristupiti rasporedu suđenja preko veb sajta Sudskog saveta Kosova: <https://www.gjyqesori-rks.org/?lang=sr>. Na gornjoj traci početne stranice, kliknite na sud čijem rasporedu želite da pristupite. Zatim kliknite na dugme Raspored na gornjoj traci početne stranice odgovarajućeg suda. Na primer, dati link upućuje korisnike na raspored suđenja u Osnovnom sudu u Prištini: <https://prishtine.gjyqesori-rks.org/?lang=sr>. Sledeći link vas upućuje na rasporede suđenja Apelacionog suda: <https://apeli.gjyqesori-rks.org/?lang=sr>.
11. Videti CM/Rec (2003) 13, Načela 3–6.
12. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 15.
13. Videti članove 296 i 301–302, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
14. Videti članove 40 i 41, Ustav Kosova.
15. Videti član 19, MPGPP.
16. Ibid.
17. Videti član 296, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
18. Ibid.
19. Videti član 14, MPGPP.
20. Videti članove 294 i 296, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
21. Ibid.
22. Videti članove 294 i 296, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
23. Videti član 14, MPGPP.
24. Videti član 401 Krivičnog zakonika Kosova.
25. Videti Uredbu br. 03/2019, član 5, Služba Tužilačkog saveta za informisanje javnosti u tužilačkom sistemu, 2019.
26. Videti Konvenciju Ujedinjenih nacija o međunarodnom pravu na ispravku.
27. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 9.
28. Videti član 4 Kodeksa za štampu Saveta za štampu Kosova. Za više informacija videti: <http://presscouncil-ks.org/o-nama/dokumenti/?lang=sr>.
29. Videti član 42, Ustav Kosova.
30. Videti član 530, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
31. Videti članove 6 i 10 Etičkog kodeksa Nezavisne komisije za medije (NKM) za pružaoce medijskih usluga. Za više informacija videti: <https://rb.gy/9a0e4>.
32. Videti član 530, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
33. Ibid.
34. Videti član 2, Kodeks za štampu Kosova.

35. Videti Zakon br. 04/L-137, član 4 o zaštiti novinarskih izvora, 23. avgust 2013.
36. Videti CM/Rec (2000) 7, Načela 1-3, Preporuke i deklaracije Komiteta ministara Saveta Evrope u oblasti medija i informacionog društva, 2016.
37. Videti član 7, Kodeks za štampu Kosova.
38. Videti CM/Rec (2000) 7, Načela 1–3.
39. Videti član 7, Kodeks za štampu Kosova.
40. Videti član 14(2), MPGPP.
41. Videti član 31(5), Ustav Kosova.
42. Videti član 6(2), EKLJP.
43. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 8.
44. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 2.
45. Član 7, Etički kodeks NKM.
46. Videti član 5(3), Kodeks za štampu Kosova.
47. Član 6, Etički kodeks NKM.
48. Videti član 2(8), Kodeks za štampu Kosova.
49. Videti članove 2(4) i 3(2), Kodeks za štampu Kosova.
50. Videti član 6(5), Kodeks za štampu Kosova.
51. Član 8, EKLJP.
52. Videti član 6(6), Kodeks za štampu Kosova.
53. Videti član 7(1), Kodeks za štampu Kosova.
54. Videti članove 6 i 7, Etički kodeks NKM.
55. Videti član 6, Kodeks za štampu Kosova.
56. Videti članove 3 i 16 Konvencije UN-a o pravima deteta.
57. Videti član 9, Etički kodeks NKM.
58. Videti član 6, Kodeks za štampu Kosova.
59. Videti član 6(2), Kodeks za štampu Kosova.
60. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 8.
61. Videti član 6, Etički kodeks NKM.
62. Ranjive ili marginalizovane osobe prema međunarodnom pravu mogu obuhvatati osobe sa invaliditetom, pripadnike nevećinskih zajednica, autohtone narode, izbeglice, radnike migrante i siromašne. Pogledati Odeljak I, stav 24 Bečke deklaracije i Programa akcije za više informacija o obavezama država da stvore i održavaju mehanizme za zaštitu ovih grupa.
63. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 16.
64. Videti CM/Rec (2003) 13, Načelo 16.
65. Član 392(3), Krivični zakonik Kosova.
66. Videti član 296, Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
67. Videti član 401, Krivični zakonik Kosova.
68. UDLJP.
69. MPGPP.
70. EKLJP.
71. Videti (2003) 13.
72. Videti CM/Rec (2000) 7.
73. Videti Konvenciju UN-a o međunarodnom pravu na ispravku.
74. Videti Konvenciju UN-a o pravima deteta.
75. Videti Zakon br. 22/18, član 10 Zakona o sudovima, 18. decembar 2018.

76. Za podrobnije objašnjenje, videti veb sajt Sudskog saveta Kosova: <https://www.gjyqesori-rks.org/info-te-pergjithshme-fakte-kyce/?lang=sr>.
77. Videti Zakon br. 06/L-054, član 24 o organizaciji Apelacionog suda, 18. decembar 2018.
78. Videti Zakon br. 06/L-054, član 12(1) o nadležnosti osnovnih sudova, 18. decembar 2018.
79. Videti Zakon br. 08/L-167 o državnom tužiocu, 17. maj 2023.
80. Zakon br. 03/L –225 o državnom tužiocu, 29. oktobar 2010.
81. Videti Zakon br. 06/L-056 o Tužilačkom savetu Kosova, 03. april 2019.
82. Za podrobnije objašnjenje, videti veb sajt državnog tužioca: <https://prokuroria-rks.org/sr/psh/per-psh/71>.
83. Videti članove 109(4) i 110(3), Ustav Kosova.
84. Videti član 16, Zakon br. 08/L-167 o državnom tužiocu.
85. Za podrobnije objašnjenje, videti veb sajt državnog tužioca: <https://prokuroria-rks.org/sr/psh/per-psh/71>.
86. Ibid.
87. Videti Ustav Kosova. Drugi ključni članovi u kontekstu međunarodnih sporazuma i mehanizama na koje se upućuje u Smernicama obuhvataju član 17: Međunarodni sporazum; član 18: Ratifikacija međunarodnih sporazuma; član 19: Primenljivost međunarodnog prava, član 20: Delegiranje suvereniteta i član 22: Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata.
88. Videti Zakonik o krivičnom postupku Kosova.
89. Videti Zakonik br. 04/L-137, član 4.
90. Videti Krivični zakonik Kosova.
91. Videti Draguš, Musa, Osnovni pravni priručnik (Priština, Udruženje novinara Kosova, 2014) str. 47-62.
92. Za više informacija, videti Etički kodeks za pružaoce medijskih usluga Nezavisne komisije za medije: <https://rb.gy/9a0e4>.
93. Za više informacija, videti Kodeks za štampu Saveta za štampu Kosova: <http://presscouncil-ks.org/about-us/document-list/?lang=en>.
94. Videti Etički kodeks Nezavisne komisije za medije za pružaoce medijskih usluga.
95. Za više informacija, videti Kodeks za štampu Saveta za štampu Kosova.

Organizacija za evropsku
bezbednost i saradnju
Misija na Kosovu